

Степан СЛИВКА

Національний університет “Львівська політехніка”,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти,
професор кафедри теорії права
та конституціоналізму,
доктор юридичних наук, професор
stepan.s.slyvka@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1683-4363>

АНТИНОМІЧНА ПРИРОДА ШТУЧНОГО ПРАВА

<http://doi.org/10.23939/law2024.42.159>

© Сливка С., 2024

Обставини земного життя, різноманітні життєдіяльні фактори, що відбувалися у суспільстві, національній державі, міждержавних відносинах потребують конкретного нормування. Творча атмосфера людини породжує потужну множину законів. Їх кількість постійно зростає, що потребує постійного звернення уваги на якість, оскільки з'являються нерозв'язні, нездоланні суперечності. Пізнання цих суперечностей нерозривно пов'язане з сумнівами.

Людина не протистоїть життєдіяльній реальності безпосередньо. Її розум не може вийти за межі синергетичних, невидимих наративів. Тому вона вимушено створює на кожен випадок життя (це таке намагання) норми, закони. Звичайно, починаються всі нормування із звичаїв, традицій моралі. Ці рукотворні норми лягають в основу також у рукотворні закони, які мають забезпечувати добро у відносинах між людьми, з державою, між державами і т. ін. Але ми знаємо, що добро може бути нормативне і ненормативне. Це залежить від чинної моралі і законів. Якість моралі і якість законів сприяють нормативному або ненормативному добру. Що породжує таке явище? Безперечно, що причина криється у легітимній антиномійній природі штучного права.

Штучне право виникає із штучної моралі, із штучної ідеології, політики тощо. Треба зазначити, що наведені архітектонічні чинники штучного права є джерелами суперечливого мислення у нормотворенні: онтологічне мислення не має можливості прийняти стрибкоподібну, непослідовну, здебільшого суперечливу логіку деонтологічного правового мислення. Тому зведення всіх деонтологічних законів у єдине штучне право не вдається людині через усю сутність узгодження між ними. Виникає проблема: як поєднати наявні антиномії з творенням держави. Суспільство має свої антиномії моралі, а держава також свої деякі штучні – нововведені моральні норми, звичаї, традиції. І звести ці норми в одне штучне право неможливо – не працюватимуть природні закони збереження енергії та імпульсу, не працюватиме правова рефлексія і т. ін. Тобто обов'язкове синергетичне право не має місця у штучному, позитивному праві через наявність різного роду антиномій. Виходів із цього стану є небагато, але один з них – це дотримання державою *онтологічної моралі; проведення онтологічної, правової ідеології та онтологічної правової політики.*

Онтологічна мораль узгоджена з природним і надприродним правом. Це їхня видима частина. Якщо у природному і надприродному праві антиномій немає, то їх немає і в онтологічній моралі, оскільки іменується чеснотою. Потрібно з'ясувати, яке місце посідає чеснота у позитивному праві, яке є найбільш антиномічне за природою.

Ключові слова: штучне право; мораль; природне право; онтологічна мораль; біфуркація; флуктація; аттрактор; фрактал; неприродна керованість.

Постановка проблеми. Антиномічність природного права впливає в того, що у ньому відображені різні необхідні моральні цінності, які людство встановило для себе. Моральні цінності визнає суспільство, оскільки вони ним виплекані і визнані необхідними життєвими цінностями, стандартами життя.

Можна порівняти моральні цінності із чеснотами, які суспільство (його значна кількість членів) набуло цих онтологічних зразків праведного життя. Це стосується передусім того, що впливає із суспільного творіння і що суспільство вимагає. Чеснотними, морально ціннісними творіннями і вимогами є добро, сенс життя.

Аналіз дослідження проблеми. Важливі питання, які стосуються цієї проблематики, досліджує чимало науковців та відомих людей. Серед них О. Кислашко [1], У. Сіданіч [1], П. Рабінович [3], А. Романова [4] та інші.

Мета статті. Дослідити дію онтологічної моралі, антиномії штучного права у державі.

Виклад основного матеріалу. Про чесноти українського суспільства свідчать “майдани”, які відбувалися в недалекій нашій історії. Особливості “майданних” чеснот, суспільних моральних цінностей прості й онтологічні: свобода, воля, незалежність, європейська єдність, мова, віра та багато інших визначальних чинників, які визначають природний сенс життя. Онтологічні “майданні” чесноти не містять антиномічних норм. Хоча творіння і вимоги суспільства багатоальтернативні, проте назвати їх антиномічними не можливо. Річ у тому, що багатоальтернативність ґрунтується на *добрі*, а не на *злі*. Онтологічне добро саме й породжує бажану суспільну мораль, витребувані моральні цінності, благословенні чесноти, що є основою вищої етичної системи норм, яка не породжує антиномій [1].

Зазначена система вищих етичних норм, якими користуються члени суспільства, хоча і штучна, оскільки це творіння людини, але “відшліфована” природним і надприродним правом. У буденному правовому житті етична система очевидна і сприймається за онтологічну мораль. Це проста онтологічна мораль, яка регулює поведінку людини, її первинні дії у природному просторі. У науці – це елементарна мораль, яка має подальший вплив на вищу мораль, оскільки вона онтологічна.

Важливо дослідити дію онтологічної моралі. Однозначно зауважимо, що ця дія синергетична. Це означає, що онтологічну мораль треба розглянути у природно-правовій системі Всесвіту і довести, що вона не парадоксальна, не суперечлива, хоча і штучна, але не онтологічна у повному розумінні цього слова.

Почнемо з того, що елементарна онтологічна мораль є лише невеликою частиною духовно-надприродних чеснот, що містяться у природно-надприродному просторі, який характеризується рефлексивними діями, всесвітніми законами збереження та імпульсу. Тобто людина створює мораль для того, щоб вона (мораль) згодом і працювала на неї для творення онтологічного добра, тобто для виконання обов'язків з підтримання гармонії, цілісності Всесвіту.

Для цього у людини має панувати таке природне право, яке рефлексує, імпульсує своєю збереженою, нагромадженою енергією на поведінкову систему так, як цього вимагають закони творення Всесвіту. Спершу з цієї метою людина у своєму “колективі” (суспільстві) усно створила

такі норми, які сприяли б гармонізації, підтриманню правової краси. В подальшому, з появою держави з'явилися писані норми для потрібного всесвітнього балансування. Але якщо усні норми (мораль), більш-менш справлялися із всесвітніми завданнями, то письмові норми (позитивні закони) – не завжди. Почалися різноманітні пристосування, а звідси й антиномічності з метою “догодити” природним вимогам нормування життєдіяльного процесу суспільства. Це в кращому випадку. Синергетичні процеси почали не діяти або діяти з перебоями: позитивне право зі своїми антиномічностями перестало ефективно регулювати суспільні відносини.

На ці процеси впливають такі синергетичні детермінанти: *біфуркація, флуктація, атрактор, фрактал, неприродна керованість (відсутність самоорганізації)*. Водночас зауважимо, що синергетика природного права має право на існування, в позитивного – ні, оскільки воно штучне, не завжди логічне, не суцільне, у багатьох випадках антиномічне. Те саме можна сказати, що не існує й синергетики людської, елементарної моралі, оскільки трапляються у ній неонтологічні норми. Водночас спостерігається синергетична дія органічної моралі суспільства. Основна причина в тому, що суспільна мораль і є органічною мораллю суспільства, яка склалася сама синергетичною. Така взаємовідповідальність існує тоді, коли держава не втручається в “організацію” творіння норм суспільної моралі.

Антиномій штучного права у державі можна не допустити і завдяки ***проведенню онтологічної правової ідеології***.

У філософії під ідеологією розуміють: 1) соціальну програму діяльності, тобто систему теоретичних поглядів, ідей, принципів, спрямованих на обґрунтування та захист корінних інтересів держав, етносів, соціальних груп в тих чи інших сферах суспільного життя; 2) націленість суб'єкта (людини або цілої групи) на певний спосіб реалізації намірів своєї діяльності. Тоді під правовою ідеологією треба розуміти ту ж соціальну програму діяльності держави, але вже у правовому полі. Кожен ідеологічний чинник має впливати із дійсного правового явища, інакше він не виражатиме законних інтересів нації. Всі інтереси нації захищені правом, що входить у завдання держави. І якщо ідея пов'язана із висуванням автономної творчої уяви, яка перебуває поза правовим полем, то вона не матиме перспективи на свою реалізацію. Це буде тоді омана, навіть самоомана, що породить низку антиномій, фальшивих доведень надуманої істинності, яка завдасть шкоди не тільки суспільству, а й державі. Таке явище може виникнути й тоді, коли правове поле буде не онтологічним [2].

Вихід із цієї ситуації один – помістити правову ідею у багатовимірний (*n*-вимірний) онтологічний простір. Тоді правова ідея буде характеризуватися метаантрапологічністю і охопить життєдіяльний процес онтологічною впорядкованістю. Тепер стає зрозумілим, що штучне позитивне право може завести державу в глухий кут, якщо необхідна правова ідеологія не буде онтологічною. Адже всім відомо, що позитивне право певним способом створюється ідеологічно. Ідеологія держави потребує пошуку шляхів захиститися правом, але не задумуючись, що такий захист буде онтологічно дійсним: він зазнає краху, оскільки ідеологічний плюралізм, а потім й антиномії знищать навіть найкращі практичні правила створення позитивно-правових концепцій для осмислення правової дійсності в державі. Щоб не було такого зникнення позитивно-правових норм за допомогою ідеологій, потрібно звернутися до такої дефініції, висвітленої у філософії.

Зазначено, що ідеологія – це символічне відтворення поглядів і водночас своєрідний інструмент мотивації, а також інструмент адаптації, консолідації та інтеграції. Це означає: якщо правильно, з онтологічністю використовувати ідеологію держави, то вона стане природно-правовою, оскільки відображатиме інструмент, засіб для досягнення метафізичної мети забезпечення життєдіяльності людини. Ця мета полягає в тому, що компоненти ідеології імплементуються, входять у позитивне право і забезпечуються необхідною мотивацією, адаптацією, консолідацією, інтеграцією, без яких позитивне право, мало того, що ж штучним, але й недієвим, мертвим [3].

Штучне право у державі значною мірою залежить від її ***онтологічної правової політики***.

Політика (з грец. – державна діяльність) – у найзагальнішому значенні – це діяльність, що має своєю метою регулювання взаємин між людьми для забезпечення певного стану деякої суспільної одиниці (суспільного утворення). Тобто йдеться про уміння управляти державою, якість мистецтва цього управління. Часто зазначають, що політика управляє суспільством. З цим можна погодитися лише частково. Адже не кожне суспільство хоче “слухати” державу. Це стосується громадського суспільства. Тому політика держави впливає на суспільство як позитивно, так і негативно, оскільки є чи не найважливішою онтологічною і деонтологічною наукою. Звичайно політика вникає як у державні, так і суспільні справи. Але це вникання має різну мету: 1) **завоювання, зберігання, здійснення влади**, 2) **врегулювання міждержавних відносин**; 3) **допомога суспільству**. Насправді це запровадження державою інноваційних технологій до **внутрішнього оперативного управління**, до **зовнішньодипломатично-узгоджувального управління** і до **соціального турбування**. Це основні політичні явища, які відзначаються особливим управлінським мистецтвом і мають виняткове політично-юридичне значення.

Такий величезний політичний інтерес потребує онтологічного права. Чи можливо таке право створити без антиномій? Теоретично можна – це буде правова держава, де політика мала б бути найвищим добром із забезпеченням онтологічного, духовного і матеріального добробуту. У правовій державі суспільство має бути громадянським, в якому функціонує органічне народне право, яке допомагає правовій державі реалізовувати акмеологічне штучне право. Настає час, коли онтологічна правова політика набуває такого стану духовного і матеріального добробуту членів суспільства, яке відповідає природному праву. Антиномій немає і політика, яка створила таке штучне право, сама стала залежною від нього. Але такої правової політики поки що не існує. Чому?

Ментальний стаж всіх держав різний, тому різним є політичне життя, яке зводиться будь-якою ціною використовувати такі штучні політичні технології, які б здешевили життя свого народу. Це мистецтво лукавства, нав’язування своєї волі іншим державам. Сучасне розуміння нормативної політики побудовано не на взаємовигідності, а на власній вигоді, без узгодження інтересів і ціннісних орієнтацій.

Філософія права перебуває на захисті штучного права і всіляко його підтримує, оскільки воно містить власну наявність світорозуміння кожного суспільства, забезпечує усвідомлення проникнення у сутність буденних правових явищ, які випромінюють вищий світовий принцип життя [4].

Хоча позитивне право не є штучним і містить багато антиномій, але за допомогою онтологічних правових ідей як колективного суспільно-державного різне розуміння добробуту, щастя, соціальної життєдіяльності. Настав час, коли духовна культура, духовний стан суспільства не в пошані. Духоність стала також предметом правової політики, яка далека від онтологічності. Переважна більшість людей влаштовується туди, де висока заплата, де можна отримувати необліковані кошти, де панує не штучний закон, а обіцянки, різні домовленості і взагалі праця за “поняттями”.

Зрозуміло, що антиномії в сучасних світових державах перебувають в даний час як мистецтво обману, різних махінацій. Цим процесом може бути завершення лише піднесення рівня духовності, високої освіти, панування не штучного, а природного права.

Висновки. Отже, онтологічна правова політика — це особливий вид державної діяльності, який у XXI столітті стосується завоювання й утримання владних повноважень. Створені антиномії в штучному праві дають можливості формувати неонтологічні держави з відповідною неонтологічною правовою політикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кислашко О. П., Сіданіч У. Л. (2017). Християнські чесноти особистості: навч. посіб. Київ: Духовна вісь, 448 с.
2. Канонічне право: навч. посіб. / укл. свящ. М. Лагодич. Чернівці: Вид-во Чернівецького нац. ун-ту; 2010. 400 с.
3. Рабінович П. М. (2001). Основи загальної теорії права та держави. Київ: Атіка, 176 с.
4. Романова А. С. (2016). Людина у природно-правовому просторі: інтелігібельні і сенсйбельні виміри: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Львів, 40 с.

REFERENCES

1. Kyslashko, O. P., Sidanich, U. L. (2017). *Khrystyianski chesnoty osobystosti: navch. posib.* Kyiv: Dukhovna vis, 448 p [In Ukrainian].
2. *Kanonichne pravo: navch. posibnyk* [Canon law: above. posibnyk] / ukl. sviashch. M. Lahodych. Chernivtsi: Vyd-vo Chernivetskoho nats. un-tu; 2010. 400 p. [In Ukrainian].
3. Rabinovych, P. M. (2001). *Osnovy zahalnoi teorii prava ta derzhavy.* Kyiv: Atika, 176 p. [In Ukrainian].
4. Romanova, A. S. (2016). *Liudyna u pryrodno-pravovomu prostori: intelihibelni i sensybelni vymiry:* avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk. Lviv, 40 p. [In Ukrainian].

Дата надходження: 19.03.2024 р.

Stepan SLYVKA

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Professor of the Theory of Law and
Constitutionalism Department,
Doctor of Law, Professor
stepan.s.slyvka@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-4363>

ANTINOMICAL NATURE OF ARTIFICIAL LAW

Circumstances of earthly life, various vital factors that took place in society, the national state, and interstate relations require specific regulation. The creative atmosphere of a person generates a powerful set of laws. Their number is constantly growing, which requires constant attention to quality, as insoluble, insurmountable contradictions appear. Knowing these contradictions is inextricably linked with doubts.

A person does not directly confront the reality of life. Her mind cannot go beyond synergistic, invisible narratives. Therefore, she is forced to create norms and laws for every case of life (this is such an effort). Of course, all regulations begin with customs and moral traditions. These man-made norms also form the basis of man-made laws, which should ensure good relations between people, with the state, between states, etc. But we know that good can be normative and non-normative. It depends on the current morality and laws. The quality of morality and the quality of laws contribute to normative or non-normative good. What causes this phenomenon? Undoubtedly, the reason lies in the legitimate antinomial nature of artificial law.

Artificial law arises from artificial morality, from artificial ideology, politics, etc. It should be noted that the cited architectural factors of artificial law are sources of contradictory thinking in rule-making: ontological thinking cannot accept the leap-like, inconsistent, mostly contradictory logic of

deontological legal thinking. That is why it is impossible for a person to combine all deontological laws into a single artificial law due to the essence of the agreement between them. A problem arises: how to combine existing antinomies with the creation of a state. Society has its antinomies of morality, and the state also has some artificial ones – newly introduced moral norms, customs, traditions. And it is impossible to reduce these norms into one artificial law – the natural laws of conservation of energy and momentum will not work, legal reflection will not work, etc. That is, mandatory synergistic law has No. place for artificial, positive law due to the presence of various kinds of antinomies. There are few ways out of this state, but one of them is the observance of ontological morality by the state; implementation of ontological, legal ideology and ontological legal policy.

Ontological morality is consistent with natural and supernatural law. This is their visible part. If there are No. antinomies in natural and supernatural law, then they are also absent in ontological morality, since it is called virtue. It is necessary to find out what place virtue occupies in positive law, which is the most antinomian in nature.

Key words: artificial law; morality; natural law; ontological morality; bifurcation; fluctuation; attractor; fractal; unnatural controllability.